

६. श्री कृष्णवम मल्ल

[संवत् २०३६ सालको 'मदन पुरस्कार' 'नेपालका परम्परागत प्रविधि' भन्ने ग्रन्थका लागि त्यसका रचयिताहरू डा. छुविलाल गजुरेल र श्री करुणाकर वैद्यलाई संयुक्त रूपमा समर्पण गर्न संवत् २०३७ साल अश्विन २८ गतेका दिन आयोजित समारोहमा लोक सेवा आयोगका तत्कालीन अध्यक्ष श्री कृष्णवम मल्लले दिनुभएको प्रवचन । यो प्रवचन 'नेपाली' त्रैमासिक अङ्क ८४ वाट उद्धृत गरिएको हो ।]

प्रतिष्ठित महिला तथा सज्जनवन्द !

आज 'मदन पुरस्कार' स्थापना भएको पच्चीस वर्ष पूर्ण भयो । मदन पुरस्कार वितरणको यो रजत जयन्ती समारोहमा केही बोल्ने मौका प्राप्त भएकोमा म आफूलाई गौरवान्वित सम्झन्छु । यस पुरस्कारकी संस्थापिका दानशीला सम्माननीया श्री रानी जगदम्बा र मदन पुरस्कार गुठीका सदस्यहरूप्रति म आफ्नो हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु र पच्चीस वर्षको सफल र सार्थक समापनको लागि गुठीलाई बधाई अर्पण गर्दछु ।

सम्माननीया श्री रानी जगदम्बाबाट नेपाली साहित्य र विज्ञानसम्बन्धी साहित्यको उत्थानको लागि स्थापना भएको यस मदन पुरस्कारको महत्त्व नेपालको इतिहासमा अङ्कित भएको छ र आफ्नो बचत धन एक उदार हृदयले देशको भलाइको लागि कसरी उपयोग गर्न सक्छ भन्ने कुराको एक ज्वलन्त उदाहरण हाम्रो समाजले पाएको छ । यस पुरस्कारले साहित्यकारहरूलाई केही आर्थिक सहायता दिएको मात्र छैन तर साथै यसले उनीहरूको हौसला र प्रतिष्ठा बढाएको छ । सम्माननीया श्री रानी जगदम्बाबाट यसरी नेपाली साहित्यमा भएको देनको, नेपाली साहित्यको अनुसन्धान र उच्चचस्तरीय अध्ययनमा भएको प्रोत्साहनको तथा कृपिलगायत विज्ञानको क्षेत्रमा दिइएको दान आदिको हामी सद्गाना नगरी रहन सक्तैनौं । हामी यी सबैलाई अनुकरणयोग्य कर्तृत्व मान्दछौं ।

यस वर्षको पुरस्कार 'नेपालको परम्परागत प्रविधि'मा डा. छुविलाल गजुरेल र श्री करुणाकर वैद्यले पाउनु भएकोछ । यस उत्कृष्ट वैज्ञानिक साहित्यले विज्ञानमा हाम्रो परम्पराको खोजी गरी हामीलाई हाम्रै परम्परागत योग्यतासँग परिचय गराएको छ । मलाई विश्वास छ- नेपालमा वैज्ञानिक प्रविधिको विकासमा यस खोजीले ठूलो

योगदान दिनेछु किनकि यसवाट हामीलाई आफ्नै परम्परा र प्रतिभाको पहिचान हुनेछ। त्यसैले दुवै पुरस्कार विजेताप्रति हामी आभारी छौं र उहाँहरू दुवैलाई पुरस्कार प्राप्तिको लागि बधाई दिन्छौं। हामी आशा राख्छौं- उहाँहरूले गर्नुभएको कार्य अरु अगाडि बढ्दै जानेछ।

देशको उन्नतिको क्रममा शिक्षा र साहित्य नै अग्रगामी हुनु भन्ने कुरा विभिन्न राष्ट्रहरूको इतिहासवाट हामीलाई ज्ञान हुन्छ। नेपालका कहालीलाग्दा हिमाली चुचुराहरू, पाखा, पर्वत र वनको सौन्दर्य तथा नदीहरूको गर्जनले नेपाली हृदय र मस्तिष्कमा परेको प्रभाव नेपाली कला र साहित्यमा प्रतिबिम्बित हुनु स्वाभाविक हो। ताण्डव नृत्यको प्रादुर्भाव, डमरुको अविष्कार र मृदङ्गको सृजना हामी नेपालमै भएको मान्दछौं। वेदका कैयौं ऋचाहरूको श्रुति नेपालमै प्रारम्भ भएका हुन् र कैयौं उपनिषद्को कल्पना यहीं भएको हो। नेपालको वास्तुकला, मूर्तिकारिता तथा चित्रकारिताले पनि विश्वमा ख्यातिप्राप्त गरेका छन्। यहीं सोरठी नाचिन्छ र गाइनेको सारङ्गी बज्दछ। ज्याउरे छन्दको यहाँ भरमार छ। शार्दूलविक्रीडित छन्दमा यहाँ जुहारी खेलिन्छ। यी सबै वातावरणको आधारमा हाम्रो साहित्य अगाडि बढ्नु परेको छ। अनेक प्रयोग र अनेक रूपको साहित्यमा सम्भावना छ। तर अरूको नक्कल र दोषदर्शी दर्शन (सिनिसिज्म) को प्रदर्शन गर्ने अवस्थामा नेपाल पुगेको छैन। शिक्षाको उच्च स्तरको व्यापकता भएको समाजमा त्यस्तो साहित्यको प्रयोजन हुन सक्तछ तर त्यो अवस्था हाम्रो समाजले प्राप्त गरेको छैन। हाम्रो समाजमा बहुजनले बुझ्ने, उनीहरूको मस्तिष्कको विकास गर्न सक्ने र उनीहरूको मनोरञ्जन गर्ने साहित्यले नै लाभदायक लक्ष्य प्राप्त गर्न सक्नेछ। हाम्रो समाजमा विद्वान् आफैँ विद्वान् छन् तर सामान्य जनतालाई पो नेपाली साहित्यको खाँचो छ। यस खाँचोको पूर्ति गर्ने प्रयत्न अवश्य नै लाभदायक र जनउपयोगी होला भन्ने मलाई लाग्दछ।

साहित्यले नै ज्ञान र विज्ञानको बीचमा समन्वय ल्याएर समाजलाई बढी सुखी र सम्पन्न बनाउन सक्तछ। यस सन्दर्भमा यस वर्ष 'मदन पुरस्कार' प्राप्त गर्ने कृति, 'नेपालका परम्परागत प्रविधि'ले महत्त्वपूर्ण योगदान गरेको छ। पुरस्कार विजेता डा. छविलाल गजुरेल र करुणाकर वैद्य दुवैमा म पुनः हार्दिक बधाई र शुभकामना अर्पण गर्दछु।

अन्त्यमा एकपटक फेरि सम्माननीया रानी जगदम्बा र मदन पुरस्कार गुठीका सदस्यहरू सम्पूर्ण खास गरी यस गुठीका सचिव श्री कमलमणि दीक्षित जसको योग्यता, कार्यकुशलता र साहित्यप्रेमसँग हामी परिचित छौं- उहाँहरू सबैलाई यस पुण्य समारोहमा केही बोल्न प्राप्त अवसरको लागि धन्यवाद दिँदै सफल कार्यको लागि बधाई अर्पण गर्छु। धन्यवाद !"

